

undecim discipulis. Tandem dicit: *Novissime autem omnium tanquam abortivus visus est mihi.* Hæc jam non pertinet ad proprias apparitiones resurrectionis, sed ad eas quæ factæ sunt post ascensionem, de quibus postea dicendum.

12. Ultimo, circa hanc conclusionem est advertendum, Ignatium, in ep. ad Polycarp. et ad Smyrnen., de se ita loqui: *Ego vero et post resurrectionem in carne eum vidi.* Quæ verba nunc desiderantur in ep. ad Polycarp.; ea vero ex eadem Epistola refert Hieronymus, de Script. Eccles., in Ignatio; in ep. autem ad Smyrneses, habentur in hunc modum: *Ego vero non modo in carne ipsum cognosco ex nativitate et crucifixione ejus, sed et post resurrectionem scio eum in carne fuisse, et credo etiam nunc esse;* et eodem modo referuntur ab Eusebio, l. 3, c. 30, alias 36. Ex quibus verbis non colligitur aliqua sensibilis apparitio Ignatio facta; si autem priori modo legantur illa verba prout a Hieronymo referuntur, dicere posset aliquis, Ignatium vidisse Christum cum aliis discipulis in aliqua apparitione earum quæ ab Evangelistis narrantur, quia fortasse tunc Jerosolymis vel in Galilæa inventus est inter discipulos. Sed hoc admitti non potest, si veræ sunt epistolæ Ignatii ad B. Virginem et ad Joannem. Nam ex eis colligitur, Ignatium prædicatione Joannis Evangelistæ ad fidem fuisse conversum. Unde necesse est hanc visionem Ignatii, si vere fuit sensibilis, post ascensionem Domini fuisse; hoc tamen nec sufficiens habet fundamentum, nec cohæret cum verbis supra citatis, in quibus distincte fit sermo de tempore resurrectionis, et post ascensionem. Quocirca de hac apparitione nihil est certi, neque de aliis præter eas quas adduximus.

ARTICULUS V.

*Utrum Christus veritatem resurrectionis debuerit argumentis declarare*¹.

1. *Ad quintum sic proceditur. Videtur quod Christus veritatem resurrectionis non debuerit argumentis declarare. Dicit enim Ambrosius²: Tolle argumenta ubi fides queritur. Sed circa*

¹ 3, d. 21, q. 2, art. 3 et 4. Et op. 2, c. 238, et op. 60, c. 22, col. 4.

² Lib. 1 de Fid., c. 5, non procul a fine, tom. 2.

resurrectionem Christi queritur fides. Non ergo habent ibi locum argumenta.

2. *Præterea, Gregorius dicit¹: Fides non habet meritum, ubi humana ratio præbet experimentum. Sed ad Christum, non pertinebat meritum fidei evacuare. Ergo ad eum non pertinebat resurrectionem per argumenta confirmare.*

3. *Præterea, Christus in mundum venit, ut per eum homines beatitudinem adipiscantur, secundum illud Joann. 10: Ego veni ut vitam habeant, et abundantius habeant. Sed per hujusmodi ostensiones argumentorum videtur humanæ beatitudini impedimentum præstari; dicitur enim Joann. 20: Beati qui non viderunt et crediderunt. Ergo videtur quod Christus non debuerit per aliqua argumenta resurrectionem suam manifestare.*

Sed contra est quod dicitur Act. 1, quod apparuerit discipulis Christus per dies quadraginta in multis argumentis, loquens de regno Dei.

Respondeo dicendum, quod argumentum dicitur dupliciter. Quandoque dicitur argumentum, quæcunque ratio rei dubiæ faciens fidem. Quandoque autem dicitur argumentum, aliquod sensibile signum quod inducitur ad alicujus veritatis manifestationem, sicut etiam Aristoteles, in libris suis², aliquando utitur nomine argumenti. Primo igitur modo accipiendo argumentum, Christus non probavit discipulis suam resurrectionem per argumenta, quia talis probatio argumentativa processisset ex aliquibus principiis, quæ si non essent nota discipulis, nihil per ea eis manifestaretur; quia ex ignotis non potest aliquid fieri notum. Si autem eis essent nota, non transcenderent rationem humanam, et ita non essent efficacia ad fidem resurrectionis astruendam, quæ rationem humanam excedit. Oportet enim principia ex eodem genere assumi, ut dicitur in Poster.³ Probavit autem eis resurrectionem suam per auctoritatem sacræ Scripturæ (quæ est fidei fundamentum), cum dixit: Oportet impleri omnia quæ scripta sunt in Lege, et in Psalmis, et Prophetis de me, ut habetur Lucæ ult. Si autem accipiatur secundo modo argumentum, sic dicitur Christus suam resurrectionem argumentis declarasse, in quantum per quedam evidentia signa se vere resurrexisse ostendit.

¹ Hom. 26 in Evang., in princ. illius.

² In Rhetor. ad Alexandrum, c. 14, a med., tom. 6.

³ Lib. 1, text. 20, tom. 1.

Unde in græco, ubi nos habemus, in multis argumentis, loco argumenti, ponitur tecmirion, quod est signum evidens ad probandum. Quæ quidem signa resurrectionis Christus ostendit discipulis propter duo. Primo quidem, quia non erant corda eorum disposita ad hoc quod de facili fidem resurrectionis acciperent, unde ipse dicit eis Lucæ ult.: O stulti et tardi corde ad credendum! Et Marc. ult.: Exprobravit illis incredulitatem eorum, et duritiam cordis. Secundo, ut per hujusmodi signa eis ostensa, efficacius eorum testimonium redderetur, secundum illud 1 Joann. 1: Quod vidimus et audivimus, et manus nostræ contrectaverunt, hoc testamur.

Ad primum ergo dicendum, quod Ambrosius ibi loquitur de argumentis secundum rationem humanam precedentibus, quæ invalida sunt ad ea quæ sunt fidei ostendenda, sicut ostensum est.

Ad secundum dicendum, quod meritum fidei est ex hoc quod homo ex mandato Dei credit quod non videt. Unde illa sola ratio meritum excludit, quæ facit videri per scientiam id quod credendum proponitur, et talis est ratio demonstrativa. Hujusmodi autem rationes Christus non induxit ad resurrectionem suam declarandam.

Ad tertium dicendum, quod (sicut dictum est¹) meritum beatitudinis, quod causat fides, non totaliter excluditur, nisi homo nollet credere nisi ea quæ videt, sed quod aliquis ea quæ non videt, credat per aliqua signa visa, non totaliter fidem evacuat, nec meritum ejus. Sicut et Thomas, cui dictum est: Quia vidisti me, credidisti, aliud vidit, et aliud credidit, vidit vulnera et credidit Deum. Est autem perfectioris fidei, qui non requirit hujusmodi auxilia ad credendum. Unde ad arguendum defectum fidei in quibusdam, Dominus dicit, Joannis quarto: Nisi signa et prodigia videritis, non creditis. Et secundum hoc potest intelligi, quod illi, qui sunt tam prompti animi ut credant Deo, etiam signis non visis, sint beati per comparisonem ad illos qui non credunt, nisi talia videant.

COMMENTARIUS.

1. *Testimonii Act. 1 expositio. — Argumenti vocæ quid denotet. — Cum D. Thomas in superioribus articulis declarasset, oportuisse Chri-*

¹ In solut. præc.

stum non resurgere manifeste coram discipulis, sed postea manifestari aliquibus, quorum testimonio in aliorum notitiam deveniret, in hoc articulo et sequenti explicat hoc fuisse et convenienti et sufficienti modo a Christo Domino perfectum. Porro, in præsentis articulo, ut illum convenientem modum explicet, simul declarat verba illa Act. 1: *Præbuit seipsum vivum post passionem suam in multis argumentis.* Quorum sensus est, Christum multis argumentis ostendisse suis discipulis se esse vivum, atque adeo resurrexisse. Ut autem D. Thomas explicet quid nomine argumentorum ibi intelligitur, distinguit significationem illius vocis. Interdum enim quæcunque ratio, rei dubiæ faciens fidem, dicitur argumentum; et hoc modo non sumitur (inquit) in prædictis verbis; quia ille non fuisset conveniens modus ostendendi resurrectionem. Nam res supernaturales non possunt hoc modo ratione ostendi, sed divina auctoritate, qua Christus est usus, tam Scripturis utendo, quam in memoriam revocando suam promissionem ac prædictionem, Lucæ 24. *Hæc sunt verba quæ locutus sum ad vos cum adhuc essem vobiscum;* et ibidem: *O stulti, et tardi corde ad credendum in iis quæ locuti sunt Prophetæ!* Eadem auctoritate utuntur Angeli, quando annuntiarunt resurrectionem illis verbis: *Surrexit sicut dixit;* et illis: *Præcedet vos in Galilæam, ibi eum videbitis, sicut dixit vobis;* et apertius apud Luc.: *Recordamini qualiter locutus est vobis, cum adhuc in Galilæa esset.* Alio modo (inquit divus Thomas) dicitur argumentum, quodcunque signum sensibile quo aliqua res ostenditur, et hoc modo dicit sumi in prædicto loco Act., quod recte colligitur ex nomine græco τεκμήριον, quod proprie significat signum rei, non qualecunque, sed certum ac verum. Idemque colligi potest a sufficienti enumeratione. Et præterea, quia veritas rei factæ secundum realem existentiam non potest argumentis ostendi ex natura rei sumptis, sed ex effectibus ac signis ostendi debet. Unde tandem concludit D. Thomas hunc modum fuisse convenientem duplici ratione, scilicet, et propter tarditatem ac indispositionem discipulorum, et ut eorum testimonium efficacius redderetur; ut enim constat ex materia de fide, quamvis sensibilia experimenta aliquorum effectuum vel signorum non sint fidelibus ratio credendi, neque simpliciter necessaria ad fidem, quæ divina auctoritate nititur, multum tamen conferre possunt ut res propositæ

fiant credibiles. Atque ex his facile constant omnia quae D. Thomas tradit, etiam in solutionibus argumentorum.

2. Resurrectionis Christi argumenta quae fuerint. — Solum potest quis haerere circa illam distinctionem D. Thomae, quia nullum signum sensibile est efficax ad ostendendam aliquam veritatem, nisi in vi alicujus rationis et syllogismi; ut quando Christus, ad ostendendam suam resurrectionem dicebat: *Palpate, et videte quia spiritus carnem et ossa non habet*, virtute faciebat hunc syllogismum: spiritus carnem et ossa, non habet; atqui ego habeo carnem et ossa, ut videtis; ergo non sum apparens spiritus, sed verum corpus habeo. Et similiter, quando comedebat, virtute ita concludebat: qui vere comedit, vivit; sed ego comedo, ut videtis; ergo vivo. Haec igitur argumenta Christi continebant veras ratiocinationes; ergo neque distinctio D. Thomae locum habet, neque verum est argumentum eo loco non sumi pro ratione seu ratiocinatione. Respondetur difficultatem oriri tantum ex ambiguitate vocis. D. Thomas enim in priori membro rationem facientem fidem distinguit ab experimento, ita ut significet ostensionem factam ex principiis rei, quae abstrahant a signis sensibilibus, et hoc modo distinguit argumentum in illa priori acceptione a signo sensibili; nihilominus tamen verum est signum sensibile, ut intellectui aliquid aliud praeter se ipsum ostendat, ad aliquam ratiocinationem revocandum esse. Quin potius propter hanc maxime causam, nomen argumenti illi accommodatur.

ARTICULUS VI.

Utrum argumenta, quae Christus induxit, sufficienter manifestaverint resurrectionem ejus¹.

1. Ad sextum sic proceditur. Videtur quod argumenta, quae Christus induxit, non sufficienter manifestaverint veritatem resurrectionis ejus. Nihil enim ostendit Christus discipulis post resurrectionem, quod etiam Angeli hominibus apparentes vel non ostenderint, vel ostendere non potuerint; nam Angeli frequenter in humana effigie se hominibus ostenderunt, et cum eis loquebantur et conversabantur, et comedebant ac si essent homines veri, sicut patet

¹ Locis supra, art. 5, notatis.

Gen. 18, de Angelis quos Abraham suscepit hospitio; et in libro Tobiae, de Angelo qui eum duxit et reduxit. Et tamen Angeli non habent vera corpora naturaliter sibi unita, quod requiritur ad resurrectionem. Non ergo signa, quae Christus discipulis exhibuit, fuerunt sufficientia ad resurrectionem ejus manifestandam.

2. Praeterea, Christus resurrexit resurrectione gloriosa, id est, habens simul humanam naturam cum gloria. Sed quaedam Christus ostendit discipulis, quae videntur esse contraria naturae humanae (sicut quod ab oculis eorum evanuit, et quod ad eos januis clausis intravit); quaedam autem videntur esse contraria gloriae, puta, quod manducavit et bibit, et quod habuerit vulnerum cicatrices. Ergo videtur quod illa argumenta non fuerint sufficientia neque convenientia ad fidem resurrectionis ostendendam.

3. Praeterea, corpus Christi non erat tale post resurrectionem, ut tangi deberet ab homine mortali, unde et ipse dixit Magdalene, Joann. 20: *Noli me tangere*, nondum enim ascendi ad Patrem meum. Non ergo fuit convenientia quod ad manifestandam veritatem resurrectionis suae se ipsum discipulis palpandum exhiberet.

4. Praeterea, inter dotes glorificati corporis praecipua videtur esse claritas, quam tamen in resurrectione nullo argumento ostendit. Ergo videtur quod insufficientia fuerint illa argumenta ad manifestandam qualitatem resurrectionis Christi.

5. Praeterea, Angeli in testes resurrectionis inducti, ex ista dissonantia Evangelistarum insufficientes videntur. Nam apud Matth., Angelus super lapidem revolutum; apud Marcum vero, intus Angelus describitur visus a mulieribus ingressis monumentum; rursus ab istis unus, a Joanne duo sedentes, a Luca vero duo stantes describuntur. Inconvenientia ergo videntur testimonia resurrectionis.

Sed contra est quod Christus, qui est Dei Sapientia, suaviter et convenienter disponit omnia, ut dicitur Sapientiae 8.

Respondet dicendum quod Christus resurrectionem suam dupliciter manifestavit, scilicet, testimonio, et argumento, sive signo. Et utraque manifestatio in suo genere fuit sufficientis. Est enim usus duplici testimonio ad manifestandam suam resurrectionem discipulis, quorum neutrum potest refelli. Quorum primum est testimonium Angelorum, qui mulieribus resurrectionem annuntiaverunt, ut patet

per omnes Evangelistas. Aliud autem est testimonium Scripturarum, quas ipse proposuit ad ostensionem suae resurrectionis, ut dicitur Lucae ult. Argumenta etiam fuerunt sufficientia ad ostendendam veram resurrectionem et gloriosam. Quod autem fuerit vera resurrectio, ostendit uno modo ex parte corporis. Circa quod tria ostendit: primo quidem quod esset corpus verum et solidum, non corpus phantasticum vel rarum, sicut est aer. Et hoc ostendit per hoc, quod corpus suum palpabile praebuit. Unde ipse dicit Lucae ult.: *Palpate, et videte quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere*. Secundo, ostendit quod esset corpus humanum, ostendendo eis veram effigiem, quam oculis intuerentur. Tertio, ostendit eis quod esset idem numero corpus quod prius habuerat, ostendendo eis vulnerum cicatrices. Unde, ut legitur Lucae ult., dixit eis: *Videte manus meas et pedes meos, quia ego ipse sum*. Alio modo ostendit eis veritatem suae resurrectionis ex parte animae, iterato corpori unita. Et hoc ostendit per opera triplicis vitae. Primo quidem per opus vitae nutritivae, in hoc quod cum discipulis manducavit et bibit, ut legitur Lucae ult. Secundo, per opus vitae sensitivae, in hoc quod discipulis ad interrogata respondebat, et praesentes salutabat, in quo ostendebat se et videre et audire. Tertio, per opus vitae intellectivae, in hoc quod eis loquebatur, et de Scripturis disserebat. Et ne quid deesset ad perfectionem manifestationis, ostendit etiam se habere divinam naturam, per miraculum quod fecit in piscibus capiendis, et ulterius per hoc quod eis videntibus ascendit in caelum; quia, ut dicitur Joann. 3: *Nemo ascendit in caelum, nisi qui descendit de caelo, Filius hominis, qui est in caelo*. Gloriam etiam suae resurrectionis ostendit discipulis, per hoc quod ad eos januis clausis intravit; secundum enim quod Gregorius dicit in homilia¹, palpandam carnem Dominus praebuit, quam januis clausis introduxit, ut esse post resurrectionem ostenderet corpus suum, et ejusdem naturae et alterius gloriae. Similiter etiam ad proprietatem gloriae pertinebat, quod subito ab oculis eorum evanuit, ut dicitur Lucae ult. Quia per hoc ostendebatur quod in potestate ejus erat videri, et non videri; quod pertinet ad conditionem corporis gloriosi, ut supra dictum est².

¹ Hom. 26 in Evang., non remote a princ.

² Q. 54, art. 1, ad 2 arg., et art. 3, ad 1 arg.

Ad primum ergo dicendum, quod licet singula argumentorum non sufficienter ad manifestandam perfecte Christi resurrectionem, tamen omnia simul accepta perfecte Christi resurrectionem manifestant; maxime propter Scripturae testimonium, et Angelorum dicta, et etiam ipsius Christi assertionem miraculis confirmatam. Angeli autem apparentes non asserebant se homines esse, sicut asseruit Christus vere se hominem esse. Et tamen aliter Christus manducavit, et aliter Angeli. Nam quia corpora ab Angelis assumpta, non erant corpora viva vel animata, non erat vera comestio, licet esset vera cibi contritio et tractatio in interioram partem corporis assumpti. Unde et Angelus dixit, Tobiae 10: *Cum essem vobiscum, videbar quidem vobiscum manducare et bibere; sed ego cibo invisibili utor*. Sed quia corpus Christi vere fuit animatum, vera fuit ejus comestio. Ut enim Augustinus dicit, 13 de Civitate Dei³, non potestas, sed egestas edendi, corporibus resurgentium auferatur. Unde, sicut Beda dicit⁴, Christus manducavit potestate, non egestate.

Ad secundum dicendum, quod (sicut dictum est) argumenta quaedam inducebantur a Christo ad probandam veritatem humanae naturae, quaedam vero ad probandam gloriam resurgentis. Conditio autem naturae humanae, secundum quod in se consideratur (quantum scilicet ad statum praesentem) contrariatur conditioni gloriae, secundum illud 1 Cor. 15: *Seminatur in infirmitate, surget in virtute*. Et ideo ea, quae inducuntur ad ostendendam conditionem gloriae, videntur habere contrarietatem ad naturam, non simpliciter, sed secundum statum praesentem; et e converso. Unde Gregorius dicit in homilia³, quod duo mira, et juxta humanam rationem sibi valde contraria, Dominus ostendit, dum post resurrectionem corpus suum, et incorruptibile, et tamen palpabile demonstravit.

Ad tertium dicendum, quod (sicut Augustinus dicit super Joannem⁴) hoc, quod Dominus dixit: *Noli me tangere*, nondum enim ascendi ad Patrem meum, sic dictum est, ut in illa femina figuraretur Ecclesia de Gentibus, quae in Christum non credidit, nisi cum ascendisset ad Patrem; aut sic in se credi voluit Jesus, hoc

¹ C. 22, circ. fin., tom. 5.

² Cap. 97 in Luc., parum ante med., tom. 2.

³ Hom. 26 in Evang., paulo a princ.

⁴ Tract. 121, a med. illius, tom. 9.

est, sic se spiritualiter tangi, quod ipse et Pater unum sunt. Ejus quippe intimis sensibus quodammodo ascendit ad Patrem, qui sic in eo profecerit, ut Patri agnoscat æqualem; hæc autem carnaliter adhuc in eum credebatur, quem sicut hominem stebat. Quod autem Maria alibi legitur Christum tetigisse, quando simul cum aliis mulieribus accessit, et tenuit pedes ejus, questionem non facit, ut Severianus dicit. Si quidem illud de figura est, hoc de sexu, illud de divina gratia, hoc de humana natura. Vel sicut Chrysostomus dicit¹, volebat hæc mulier adhuc cum Christo conuersari, sicut et ante passionem, et præ gaudio nihil magnum cogitabat, quamvis caro Christi melior facta fuerit resurgendo. Et ideo dixit: Nondum ascendi ad Patrem meum; quasi dicat: Non æstimes me jam terrenam vitam agere: quod enim in terris me vides, hoc est quia nondum ascendi ad Patrem meum, sed in promptu est quod ascendam. Unde subditur: Ascendo ad Patrem meum, et Patrem vestrum.

Ad quartum dicendum quod, sicut Augustinus dicit in Dial. ad Orosium², clarificata carne Dominus resurrexit; sed noluit in ea clarificatione discipulis suis apparere, quia non possent oculis suis talem claritatem prospicere. Si enim antequam moreretur pro nobis, et resurgeret, quando transfiguratus est in monte, discipuli eum videre non potuerunt, quanto magis, glorificata carne Domini, eum videre non potuerunt? Est etiam considerandum, quod post resurrectionem Dominus hoc præcipue volebat ostendere, quod idem ipse esset qui mortuus fuerat, quod multum poterat impedire, si eis sui corporis claritatem ostenderet. Nam immutatio quæ fit secundum aspectum, maxime ostendit diversitatem ejus quod videtur, quia sensibilia communia (inter quæ est unum et multa, vel idem et diversum) maxime dijudicat visus. Sed ante passionem, ne infirmitatem passionis ejus discipuli despicerent, intendebat Christus eis gloriam majestatis suæ ostendere; quam maxime demonstrat claritas corporis. Et ideo ante passionem gloriam suam demonstravit discipulis per claritatem; post resurrectionem autem per alia indicia.

Ad quintum dicendum quod, sicut Augustinus dicit, in lib. de Cons. Evang.³, possumus

¹ Hom. 85 in Joann., super illud: Noli me tangere, tom. 3.

² Quæst. 14, in princ., tom. 4.

³ Lib. 3, c. 24, tom. 4.

intelligere unum Angelum visum a mulieribus, secundum Matth. et Marc., ut eas ingressas in monumentum accipiamus, in aliquod scilicet spatium quod erat aliqua maceria communitum, atque ibi vidisse Angelum sedentem supra lapidem revolutum a monumento, sicut dicit Matth., ut hoc sit sedentem a dextris, quod dicit Marcus. Deinde dum introrspicerent locum in quo jacuerat corpus Domini, visos ab eis alios duos Angelos, primo quidem sedentes (ut dicit Joannes), et postea eos surrexisse, ut stantes viderentur, ut dicit Lucas.

COMMENTARIUS.

Argumenta a Christo inducta sufficienter manifestativa resurrectionis.— In titulo hujus articuli inquiri posset quid significet illud verbum sufficienter, an, scilicet, idem sit, quod evidenter. Quidam affirmant sensum D. Thomæ esse, illa signa evidenter ostendisse resurrectionem Christi evidentiâ testificantis. Quod videtur posse sumi ex solutione ad 1, ubi ait D. Thomam signa resurrectionis per se singula non fuisse sufficientia ad ostendendum Christum vere vivere aut resurrexisse. Nam Angelus, verbi gratia, corpore assumpto videbatur comedere, vel aliud simile signum corporalis vitæ præbere; quod solis sensibus discerni non potest, sitne verum, vel apparens. Omnia vero signa simul collecta fuisse sufficientia, maxime, inquit, propter testimonium Scripturæ, Angelorum, et ipsius Christi, miraculis illud confirmantis. Hæc expositio est probabilis, quanquam D. Thomas in his articulis nihil de evidentiâ loquatur, sed de sufficientia signorum, ut reddant veritatem credibilem et credendam secundum rectam rationem et prudentiam. Quia vero res non est hoc modo credibilis, sine evidentiâ saltem credibilitatis, inde necessario efficitur illa signa ut minimum contulisse hanc evidentiâ. Quomodo autem conjuncta testimoniis, miraculis ac prophetiis effecerint etiam evidentiâ in testificante, satis constat ex iis quæ supra diximus de doctrina et miraculis Christi. Adde insuper, si omnia illa signa recte perpendantur per se sumpta, et absque alio testimonio vel auctoritate, fuisse evidentiâ indicia hominis vere viventis, ita ut fere tam evidens fuerit Apostolis, Christum post resurrectionem vivere, sicut fuit evidens post passionem fuisse mortuum; quia tam

manifesta signa vitæ illis præbuit, sicut prius mortis præbuerat. Et si quis dicat, in illis signis vitæ potuisse latere deceptionem vel fictionem, idem dicere potest de signis mortis. Item satis evidens mihi est, aliquem hominem, qui mecum diu versatur, loquitur, comedit, etc., esse verum hominem, ac vivere, quamvis huic cognitioni de potentia absoluta possit subesse falsum; quia hæc evidentiâ non est mathematica, sed moralis et humana. Ergo similem et fere æqualem evidentiâ poterunt habere Apostoli. Nam propter hanc causam voluit Christus diu inter eos versari, et per omnes sensus disciplinæ, ut sunt auditus, visus et tactus, qui majorem certitudinem, et evidentiâ, parere possunt, manifestari. Hæc autem evidentiâ non excludit fidem, ut patet in articulo de morte Christi. Et ratio est, quia fides est certior et infallibilior, et ex altiori motivo. Ex iis ergo satis constat mens D. Thomæ in articulo; contextus autem ejus est perspicuus. Multa vero, quæ in solutionibus argumentorum attingit, exposita sunt in superioribus disputationibus de operationibus Christi post resurrectionem, ac de ejus apparitionibus.

QUÆSTIO LVI

DE RESURRECTIONIS CHRISTI CAUSALITATE, IN DUOS ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum de causalitate resurrectionis Christi. Et circa hoc quærentur duo.

Primo, utrum resurrectio Christi sit causa nostræ resurrectionis.

Secundo, utrum resurrectio Christi sit causa nostræ justificationis.

ARTICULUS I.

Utrum resurrectio Christi sit causa resurrectionis corporum¹.

1. Ad primum sic proceditur. Videtur quod resurrectio Christi non sit causa resurrectionis corporum. Posita enim causa sufficienti, necesse est effectum poni. Si ergo resurrectio Christi est causa sufficientis resurrectionis corporum, statim eo resurgente omnes mortui resurgere debuerunt.

¹ 4, d. 43, art. 2, q. 1. Et 4 cont., c. 78. Et Ver., q. 27, art. 3, ad 7; et op. 2, c. 236.

2. Præterea, causa resurrectionis mortuorum est divina justitia, ut, scilicet, corpora simul præmientur vel puniantur cum animabus, sicut communicaverunt in merito vel peccato, ut dicit Dionysius, ultimo cap. Cælest. hier.¹, et etiam Damascen., in 3 lib.². Sed justitiâ Dei necesse esset impleri, etiamsi Christus non resurrexisset. Ergo etiam Christo non resurgente, mortui resurgerent. Non ergo resurrectio Christi est causa resurrectionis corporum.

3. Præterea, si resurrectio Christi sit causa resurrectionis corporum, aut esset causa exemplaris, aut causa effectiva, aut meritoria. Sed non est causa exemplaris, quia resurrectionem corporum Deus operabitur, secundum illud Joann. 4: Sicut Pater suscitavit mortuos, Deus autem non indiget inspicere ad aliud exemplar extra se. Similiter etiam non est causa effectiva, quia causa efficiens non agit nisi per contactum vel spiritualem vel corporalem; manifestum est autem quod resurrectio Christi non habet contactum corporalem ad mortuos qui resurgent, propter distantiam temporis et loci; similiter etiam nec contactum spiritualem, qui est per fidem et charitatem, quia etiam infideles et peccatores resurgent. Neque etiam est causa meritoria, quia Christus resurgens jam non erat viator, et ita non erat in statu merendi. Et ita nullo modo resurrectio Christi videtur esse causa nostræ resurrectionis.

4. Præterea, cum mors sit privatio vitæ, nihil videtur esse aliud destruere mortem, quam reducere vitam, quod pertinet ad resurrectionem. Sed Christus, moriendo, mortem nostram destruxit; ergo mors Christi est causa nostræ resurrectionis; non ergo ejus resurrectio.

Sed contra est quod super illud, 1 ad Cor. 15: Si Christus prædicatur quod resurrexit a mortuis, etc., dicit Gloss.³: Qui est causa efficiens resurrectionis nostræ.

Respondeo dicendum quod illud, quod est primum in quolibet genere, est causa omnium quæ sunt post, ut dicitur in 2 Metaph.⁴. Primum autem in genere resurrectionis fuit resurrectio Christi, sicut ex supra dictis patet⁵. Unde oportet quod resurrectio Christi sit causa nostræ resurrectionis. Et hoc est quod Apostolus dicit 1 ad Cor. 15: Christus resurrexit ea

¹ Par. 3, a med.

² Cap. 28.

³ Gloss. interl.

⁴ Text. 4, t. 3.

⁵ Q. 53, art. 3.